

تحلیل هزینه - سودمندی بازیابی اطلاعات از پایگاه اطلاعاتی مدلاین

سعید اسدی^۱

چکیده: پژوهش حاضر با استفاده از روش پیمایشی ۲۴ کتابخانه وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی را از نظر هزینه‌های خدمات مدلاین، میزان استفاده از این خدمات و هزینه هر کاوش برای دانشگاه ارائه دهنده این خدمت مورد بررسی قرار داده است. نتایج نشان می‌دهد که کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران علی‌رغم داشتن بالاترین میزان هزینه، به علت فراهم‌سازی امکان استفاده بیشتر و بهتر از خدمات اطلاع‌رسانی، کمترین هزینه کاوش از پایگاه اطلاعاتی مدلاین بر روی لوح فشرده را داراست و کتابخانه‌های دانشکده بهداشت و مرکزی دانشگاه علوم پزشکی تهران در رده‌های دوم و سوم جای دارند. کمترین میزان استفاده از پایگاه مدلاین در کتابخانه‌های دانشکده دندانپزشکی تهران و بیمارستان شهید رجایی است، لذا بالاترین هزینه هر کاوش از این پایگاه بر روی لوح فشرده، مربوط به این دو مرکز است.

کلیدواژه‌ها: هزینه - سودمندی، بازیابی اطلاعات، پایگاه اطلاعاتی مدلاین

مقدمه

کتابخانه‌ای رواج یافته است. پس از جنگ دوم جهانی، به علت محدودیت‌های مالی ناشی از جنگ، انجام تحقیقات اقتصادی در سازمان‌ها و نهادهای گوناگون از جمله کتابخانه‌ها رواج یافت. میشل عقیده دارد مطالعات مالی می‌توانند میزان بازگشت سرمایه‌هایی که برای خدمات کتابخانه‌ای از جمله خدمات اطلاع‌رسانی صرف شده است یا به عبارت دیگر میزان منافع اطلاعاتی را نشان دهند. در ضمن نتایج این تحقیقات به مدیران و کتابداران برای تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی امور کتابخانه‌ها کمک می‌کند و به علاوه این

اختراع چاپ، همگانی شدن سوادآموزی، گسترش روزافزون فناوری اطلاعات و تأسیس کتابخانه‌های عمومی در چند قرن گذشته جهش‌های بزرگی در تحول نقش سنتی کتابخانه‌ها بودند، بدین ترتیب کتابخانه‌ها را از گنجینه‌های کتابی که در اختیار عده‌ای اندک بودند به نهادهای اجتماعی در خدمت فرهنگ و دانش بشر مبدل کردند و این نهاد مانند هر نهاد اجتماعی دیگری دارای تعریف، جایگاه و وظایف ویژه و هدفمند شد.

امروزه کتابداران می‌کوشند تا در قبال هزینه‌هایی که جامعه به کتابخانه‌ها می‌پردازد، خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی را به بهترین شکل ارائه نمایند، لذا تحقیقات کمی و کیفی در مورد انواع خدمات و منابع

۱. مدیر کتابخانه فرهنگی‌سرای جوان (خاوران)

افراد می‌توانند در مواجهه با مسئولان بالاتر و نهادهای محاسباتی، با استفاده از نتایج این تحقیقات از عملکرد کتابخانه‌های متبوع دفاع کنند (IX-XII:۶).

مسئله پژوهش

مدل‌های از مهم‌ترین پایگاه‌های اطلاعات کتابشناختی مورد استفاده در دانشگاه‌های علوم پزشکی، بیمارستان‌ها و مراکز پژوهشی وابسته به این دانشگاه‌هاست که عمدتاً به صورت لوح فشرده و در بعضی مراکز به صورت پیوسته (بیشتر از راه اینترنت) استفاده می‌شود. در سال ۱۳۷۵ در ۳۲ دانشگاه علوم پزشکی کشور، ۷۱ دوره لوح فشرده مدل‌های وجود داشته است (۴:۴۵). با توجه به محدودیت‌های اقتصادی کشور و اینکه مشخص نبودن هزینه‌ها و منافع بهره‌گیری از پایگاه‌های اطلاعاتی از جمله مدل‌های می‌تواند موجب تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی نادرست و اتلاف سرمایه و کاهش کیفیت و کمیت خدمات اطلاع‌رسانی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کشور شود، ضرورت سنجش هزینه‌ها و منافع بهره‌گیری از پایگاه مدل‌های بر روی لوح فشرده آشکار می‌شود. این پژوهش با استفاده از روش هزینه - سودمندی^۱ که فنی است در خدمت مدیران که به رابطه میان منافع یک محصول یا یک خدمت خاص و هزینه‌های تولید آن محصول یا فراهم‌سازی آن می‌پردازد (۵:۲۴۵)، به محاسبه هزینه‌های ثابت و متغیر صرف شده برای ارائه خدمات کاوش اطلاعات از پایگاه مدل‌های بر روی لوح فشرده در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی می‌پردازد تا با محاسبه هزینه‌ها و نیز بررسی دفعات مراجعه به پایگاه مدل‌های در مدت یک ماه در هر یک از

مراکز مورد تحقیق، هزینه هر کاوش از پایگاه مدل‌های را محاسبه کند.

اهداف پژوهش

هدف اصلی این تحقیق تعیین هزینه هر کاوش از پایگاه مدل‌های بر روی لوح فشرده در کتابخانه‌های علوم پزشکی است. اهداف ویژه این تحقیق عبارتند از:

۱. تعیین دفعات مراجعه به پایگاه مدل‌های بر روی لوح فشرده در هر کتابخانه در مدت یک ماه؛
۲. محاسبه هزینه‌های صرف شده برای خدمات کاوش اطلاعات از پایگاه مدل‌های بر روی لوح فشرده در هر مرکز؛
۳. تعیین هزینه هر رکورد بازیابی شده از پایگاه مدل‌های؛
۴. مقایسه هزینه - سودمندی خدمات مدل‌های در دانشگاه‌های مختلف؛
۵. مقایسه هزینه - سودمندی خدمات مدل‌های در کتابخانه مرکزی هر دانشگاه با کتابخانه‌های دانشکده‌ای و بیمارستانی همان دانشگاه.

سؤالات پژوهش

۱. چند کاوش در مدت یک ماه در کتابخانه‌های مورد تحقیق انجام شده و چه مقدار آن از پایگاه مدل‌های بر روی لوح فشرده بوده است؟
۲. مجموع هزینه‌های صرف شده برای خدمات مدل‌های (شامل هزینه کاغذ مصرف شده برای چاپ رکوردهای مدل‌های، هزینه سخت‌افزار، هزینه لوح‌های مدل‌های و حقوق یک ماه کارکنان متصدی خدمات

و نظام‌های پیوسته‌بازیابی اطلاعات بوده است. اکبری‌نژاد موسوی با بررسی نظام کواستل بیان می‌دارد که هزینه پرداخت شده به این نظام پیوسته بابت هر کاوش در سال ۱۳۶۷ به‌طور متوسط ۱۳,۶۱۵,۰۴۲ ریال بوده است که ۵۸/۶۵ درصد آنرا سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی به‌صورت یارانه پرداخته است (۶۵:۲).

آقاباسی معتقد است که مشکل اصلی نظام‌های پیوسته از دیدگاه مراجعان، گرانی این خدمات است. زمان‌های طولانی نوبت‌دهی و اختلاف ارتباطی از دیگر مشکلات این نظام‌ها هستند (۴۵:۱).

اورنگیان معتقد است که هر چند یارانه سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی در خصوص کاوش از بانک‌های اطلاعاتی پیوسته بین سال‌های ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۴ کاهش یافته و از ۷۰ درصد به ۳۰ درصد رسیده، ولی رضایتمندی مراجعان ثابت مانده است. همچنین علی‌رغم اینکه ۴۲ درصد جامعه مراجعه‌کننده به نظام‌های پیوسته قبلاً از لوح نوری هم استفاده کرده‌اند ولی باز هم به استفاده از نظام‌های پیوسته روی آورده‌اند و این مطلب حاکی از برتری نظام‌های پیوسته از نظر کاربران خدمات اطلاع‌رسانی است (۵۴:۳).

چگونگی اجرای پژوهش

برای اجرای این تحقیق ابتدا مشخصات امکانات، تجهیزات، نرم‌افزار و نیروی انسانی مرتبط با خدمات مدلاین در هریک از کتابخانه‌های مورد نظر استخراج و هزینه‌های مختلف این خدمات برای هر کتابخانه محاسبه شد. سپس در یک دوره زمانی یک ماهه کاوش‌های انجام شده در هر یک از کتابخانه‌های مورد نظر دقیقاً بررسی شد. با در اختیار داشتن ورودی‌ها

مدلاین) در هر مرکز چقدر است؟

۳. آیا هزینه هر کاوش از پایگاه مدلاین برای دانشگاه‌های متبوع، براساس هزینه‌های صرف شده در هر مرکز و بر پایه روش هزینه - سودمندی است؟

۴. آیا هزینه هر رکورد بازیابی شده از پایگاه مدلاین برای دانشگاه‌های متبوع، براساس هزینه‌های صرف شده و بر پایه روش هزینه - سودمندی است؟

۵. آیا بین هزینه هر کاوش از پایگاه مدلاین در کتابخانه‌های مشابه در دانشگاه‌های مورد تحقیق تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

۶. آیا بین هزینه هر کاوش از پایگاه مدلاین در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های مورد تحقیق با کتابخانه‌های دانشکده‌ای و بیمارستانی همان دانشگاه تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

روش، ابزار و جامعه پژوهش

این پژوهش به روش پیمایشی انجام شده که در آن از دو فهرست کنترل برای گردآوری اطلاعات پژوهش استفاده شده است، یکی برای جمع‌آوری اطلاعات مرتبط با امکانات و هزینه‌ها و دیگری برای جمع‌آوری اطلاعات کاوش‌ها. جامعه تحقیق همه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دارای خدمات مدلاین، وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی مستقر در شهر تهران را در برمی‌گیرد. تعداد کل این مراکز ۳۴ کتابخانه است که ۸ کتابخانه به دلایل مختلف از تحقیق کنار گذاشته شدند.

مروری بر مطالعات گذشته

مطالعات هزینه - سودمندی انجام شده در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی بیشتر در مورد نشریات ادواری

(هزینه تجهیزات، نیروی انسانی و...) و خروجی‌های خدمات (تعداد و مشخصات کاوش‌های انجام شده)، موارد مورد نظر پژوهش تجزیه و تحلیل شد.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

جدول ۱ توزیع فراوانی کاوش‌های انجام شده در مراکز مورد تحقیق را نشان می‌دهد.

یافته‌های این جدول مبین آن است که تعداد کاوش‌های انجام یافته در مدت یک‌ماه در کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران ۶۶۲ مورد بود که ۶۲۲ مورد آن از پایگاه مدلاین بر روی لوح فشرده بوده است. با این حساب این کتابخانه دارای بالاترین تعداد کاوش از پایگاه مدلاین است. کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی و دانشکده بهداشت دانشگاه تهران نیز در رده‌های بعدی هستند. کمترین تعداد کاوش در مدت یک‌ماه از پایگاه مدلاین مربوط به کتابخانه‌های دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران و بیمارستان‌های شهید رجایی و سینا بوده است. برخی کتابخانه‌ها تنها دارای پایگاه مدلاین بوده‌اند در حالی که بعضی دیگر، پایگاه‌های دیگری را نیز در اختیار داشتند. در کتابخانه دانشکده دندانپزشکی علوم پزشکی تهران تنها ۶/۱ درصد کاوش‌ها از مدلاین بوده است.

هزینه‌های خدمات مدلاین

هزینه‌های مختلفی برای یک خدمت اطلاعاتی وجود دارد که کنترل همه آنها کاری دشوار و حتی غیرممکن است، به همین علت در تحقیقات هزینه - سودمندی معمولاً معیارهای خاصی اندازه‌گیری و محاسبه می‌شوند. در این پژوهش هزینه کاغذ مصرف

شده برای چاپ رکوردهای بازایی شده از پایگاه مدلاین؛ هزینه لوح‌های نوری پایگاه مدلاین؛ هزینه سخت‌افزار مورد استفاده برای خدمات مدلاین و حقوق کارمند متصدی این خدمت محاسبه شد. به منظور محاسبه هزینه کاغذ مورد استفاده برای چاپ رکوردهای بازایی شده از پایگاه مدلاین با مراجعه به سابقه کاوش‌ها، میزان کاغذ مصرف شده در یک‌ماه به دست آمد و بدین ترتیب هزینه کاغذ مصرف شده در هر کتابخانه محاسبه شد. (جدول ۲).

برای محاسبه هزینه سخت‌افزار مورد استفاده، با در نظر گرفتن عمر مفید تجهیزات رایانه‌ای (به‌طور یکسان ۵ سال برای همه کتابخانه‌ها) و میزان استفاده از این تجهیزات برای کاوش اطلاعات از پایگاه مدلاین (نسبت کاوش‌های مدلاین به کل کاوش‌ها) و نیز هزینه تعمیرات، معلوم شد که کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، شهید بهشتی و نیز دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی تهران به ترتیب با ۹۹۳،۰۵۲ ریال، ۷۴۲،۰۰۰ ریال و ۳۳۳،۰۰۰ ریال بیشترین هزینه‌های سخت‌افزاری را در رابطه با خدمات مدلاین داشته‌اند. کمترین هزینه سخت‌افزاری هم با ۱۱،۱۵۳ ریال متعلق به دانشکده دندانپزشکی دانشگاه تهران است.

در مورد هزینه خرید لوح‌های نوری مدلاین، هر جا که از وضعیت خرید، اظهار بی‌اطلاعی شده بود، میانگین هزینه سایر مراکزی که لوح‌های نوری مدلاین را از راه خریداری به دست آورده بودند، لحاظ شد.

برای محاسبه حقوق و مزایای کارمندان متصدی مدلاین، نسبت کار آنان در رابطه با مدلاین به کل وظایفی که انجام می‌دهند مورد نظر قرار گرفت. بالاترین هزینه در این خصوص به کتابخانه مرکزی دانشکده علوم پزشکی ایران تعلق داشت.

جدول ۱. توزیع فراوانی کاوش‌های انجام شده در کتابخانه‌های مورد تحقیق در مدت یک ماه

تعداد کاوش‌ها	مدل‌این		سایر پایگاه‌ها		مجموع پایگاه‌ها		درصد تعداد کاوش‌های مدل‌این
نام کتابخانه	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	به مجموع کاوش‌ها
مرکزی (ع.پ.ایران)	۶۲۲	۴۸/۱	۴۰	۱۳/۶	۶۶۲	۴۱/۷	۹۴
پرستاری (ع.پ.ایران)	۱۴	۱/۱	۲۲	۷/۵	۳۶	۲/۳	۳۸/۹
توانبخشی (ع.پ.ایران)	۲۰	۱/۵	۰	۰	۲۰	۰/۳	۱۰۰
ب. شهید رجایی **	۲	۰/۲	۵	۱/۷	۷	۰/۴	۲۸/۶
ب. فیروزآبادی **	۱۶	۱/۲	۰	۰	۱۶	۱	۱۰۰
انستیتو روانپزشکی تهران **	۶	۰/۵	۲۶	۸/۸	۳۲	۲	۱۸/۸
مرکزی (ع.پ.شهید بهشتی)	۱۳۱	۱۰/۱	۰	۰	۱۳۱	۸/۲	۱۰۰
پزشکی (ع.پ.شهید بهشتی)	۵	۰/۴	۰	۰	۵	۰/۳	۱۰۰
پیراپزشکی (ع.پ.شهید بهشتی)	۱۲	۰/۹	۰	۰	۱۲	۰/۸	۱۰۰
داروسازی (ع.پ.شهید بهشتی)	۱۳	۱	۳۴	۱۱/۵	۴۷	۳	۲۷/۷
توانبخشی (ع.پ.شهید بهشتی)	۴۹	۳/۸	۱۷	۵/۸	۶۶	۴/۲	۷۴/۲
ب. امام حسین (ع) (ع.پ.شهید بهشتی)	۴۲	۳/۳	۰	۰	۴۲	۲/۶	۱۰۰
ب. طالقانی (ع.پ.شهید بهشتی)	۲۲	۱/۷	۰	۰	۲۲	۱/۴	۱۰۰
ب. کودکان (مقید) (ع.پ.شهید بهشتی)	۲۹	۲/۲	۰	۰	۲۹	۱/۸	۱۰۰
ب. لبافی‌نژاد (ع.پ.شهید بهشتی)	۱۲	۰/۹	۱۱	۳/۷	۲۳	۱/۴	۵۲/۲
ب. مسیح‌دانشوری (ع.پ.شهید بهشتی)	۴۱	۳/۲	۰	۰	۴۱	۲/۶	۱۰۰
مرکزی (ع.پ.ایران)	۴۲	۳/۳	۲	۰/۷	۴۴	۲/۸	۹۵/۵
دندانپزشکی (ع.پ.ایران)	۲	۰/۲	۳۱	۱۰/۵	۳۳	۲/۱	۶/۱
داروسازی (ع.پ.ایران)	۵۶	۴/۳	۶۸	۲۳	۱۲۴	۷/۸	۴۵/۲
بهداشت (ع.پ.ایران)	۹۸	۷/۵	۱۳	۴/۴	۱۱۱	۷	۸۸/۳
پرستاری (ع.پ.ایران)	۲۷	۲/۱	۳	۱	۳۰	۱/۹	۹۰
مرکز طبی کودکان (ع.پ.ایران)	۱۴	۱/۱	۰	۰	۱۴	۰/۹	۱۰۰
ب. فارابی (ع.پ.ایران)	۱۵	۱/۲	۱۷	۵/۸	۳۲	۲	۴۶/۹
ب. سینا (ع.پ.ایران)	۲	۰/۲	۶	۲	۸	۰/۵	۲۵
جمع	۱۲۹۲	۱۰۰	۲۹۵	۱۰۰	۱۵۸۷	۱۰۰	—

ب. مخفف بیمارستان و ع.پ. مخفف دانشگاه علوم پزشکی است.

مجموع هزینه‌های خدمات مدل‌این

شهید بهشتی با ۲,۲۴۳,۳۵۰ ریال و کتابخانه بیمارستان مسیح دانشوری با ۱,۱۹۶,۲۳۶ ریال در رده‌های بعدی قرار دارند. همچنین بیمارستان سینا با ۳۰۴,۴۰۰ ریال کمترین هزینه ماهانه مدل‌این را داشته است.

بیشترین هزینه صرف شده برای خدمات مدل‌این مربوط به کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران با ۲,۹۴۵,۱۵۲ ریال است که ۱۳/۵ درصد کل هزینه‌های صرف شده در تمام مراکز را به خود اختصاص داده است. کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی

جدول ۲. هزینه‌های صرف شده برای خدمات مدلاین در هر یک از کتابخانه‌های مورد تحقیق در مدت یک ماه و توزیع فراوانی هزینه‌های صرف شده

کتابخانه	هزینه‌ها	هزینه‌ها به تفکیک (به ریال)				جمع هزینه ماهانه خدمات مدلاین	
		ثابت		متغیر	کاغذ	مبلغ به ریال	درصد فراوانی
		سخت افزار	نرم افزار مدلاین				
دانشگاه علوم پزشکی ایران	کتابخانه مرکزی	۹۹,۳۰۵۲	۶۱۸,۷۵۰	۱,۲۰۰,۰۰۰	۱۳۳,۳۵۰	۲,۹۴۵,۱۵۲	۱۳/۵
	دانشکده پرستاری	۸۶,۸۱۲	۰	۷۷۵,۰۰۰	۶,۲۰۰	۸۶۸,۰۱۲	۴
	دانشکده توانبخشی	۲۲۲,۸۳۳	۰	۲۰۶,۰۰۰	۲۷,۳۰۰	۴۵۶,۱۳۳	۲/۱
	بیمارستان شهید رجایی	۷۸,۸۶۷	۳۵۰,۰۰۰	۲۲۷,۵۰۰	۵۰	۶۵۶,۴۱۷	۳
	بیمارستان فیروزآبادی	۱۵۲,۰۰۰	۰	۵۰۷,۵۰۰	۱,۹۲۰	۶۶۱,۴۲۰	۳/۱
	انستیتو روانپزشکی	۳۴,۸۴۴	۲۵,۸۳۳	۵۲۵,۰۰۰	۷,۷۰۰	۵۹۳,۳۷۷	۲/۷
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	کتابخانه مرکزی	۷۴۲,۰۰۰	۶۱۸,۷۵۰	۸۲۶,۵۰۰	۵۶,۱۰۰	۲,۲۴۳,۳۵۰	۱۰/۳
	دانشکده پزشکی	۱۷۱,۳۳۳	۰	۱۵۵,۰۰۰	۲,۱۰۰	۳۲۸,۴۳۳	۱/۵
	دانشکده پیراپزشکی	۲۲۳,۳۰۰	۰	۳۲۵,۰۰۰	۲,۹۴۰	۵۵۱,۲۴۰	۲/۵
	دانشکده داروسازی	۶۰,۶۲۸	۶۱۸,۷۵۰	۳۲۰,۰۰۰	۴,۲۳۵	۱,۰۰۳,۶۱۳	۴/۶
	دانشکده توانبخشی	۱۳۹,۷۴۳	۰	۹۱۵,۰۰۰	۷,۶۰۰	۱,۰۶۲,۳۴۳	۴/۹
	بیمارستان امام حسین (ع)	۱۶۷,۱۶۷	۰	۶۰۱,۵۰۰	۲۱,۸۲۵	۷۹۰,۴۹۲	۳/۶
	بیمارستان طالقانی	۲۳۳,۳۳۳	۰	۱۴۰,۰۰۰	۳۰۰	۳۷۳,۶۳۳	۱/۷
	بیمارستان کودکان مغید	۱۶۲,۳۳۳	۰	۵۰۰,۰۰۰	۹,۲۰۵	۶۷۱,۵۳۸	۳/۱
	بیمارستان لبافی‌نژاد	۹۴,۷۰۰	۶۱۸,۷۵۰	۲۵۰,۰۰۰	۳,۴۴۰	۹۶۶,۸۹۰	۴/۵
	بیمارستان مسیح دانشوری	۱۶۹,۸۳۳	۶۱۸,۷۵۰	۳۹۵,۰۰۰	۱۲,۶۸۰	۱,۱۹۶,۲۶۳	۵/۵
دانشگاه علوم پزشکی تهران	کتابخانه مرکزی	۲۱۳,۳۷۸	۲۸۷,۵۰۰	۱۹۰,۰۰۰	۱۱,۲۰۰	۷۰۲,۰۷۸	۳/۲
	دانشکده پزشکی	۱۱,۱۵۳	۶۱۸,۷۵۰	۵۰۰,۰۰۰	۹۵۰	۱,۱۳۰,۸۵۳	۵/۲
	دانشکده داروسازی	۱۱۸,۴۲۴	۶۱۸,۷۵۰	۲۶۵,۰۰۰	۱۳,۵۸۰	۱,۰۱۵,۷۵۴	۴/۷
	دانشکده بهداشت	۲۰۸,۰۹۴	۶۱۸,۷۵۰	۲۳۱,۰۰۰	۹۱,۹۱۰	۱,۱۴۹,۷۵۴	۵/۳
	دانشکده پرستاری	۳۳۳,۰۰۰	۰	۴۰۱,۵۰۰	۴,۷۵۰	۷۳۹,۲۵۰	۳/۴
	مرکز طبی کودکان	۱۶۵,۵۰۰	۶۱۸,۷۵۰	۲۰۰,۰۰۰	۳,۴۳۰	۹۸۷,۶۸۰	۴/۶
	بیمارستان قارابی	۱۱۴,۵۹۲	۹۹,۱۶۶	۱۲۵,۰۰۰	۱,۱۵۵	۳۳۹,۹۱۳	۱/۶
	بیمارستان سینا	۴۳,۶۶۷	۳۸,۳۳۳	۲۲۲,۰۰۰	۴۰۰	۳۰۴,۴۰۰	۱/۴
	جمع	۴,۹۴۰,۵۸۶	۶,۳۶۹,۵۸۲	۱۰,۰۰۳,۵۰۰	۴۲۴,۳۲۰	۲۱,۷۳۷,۹۸۸	۱۰۰

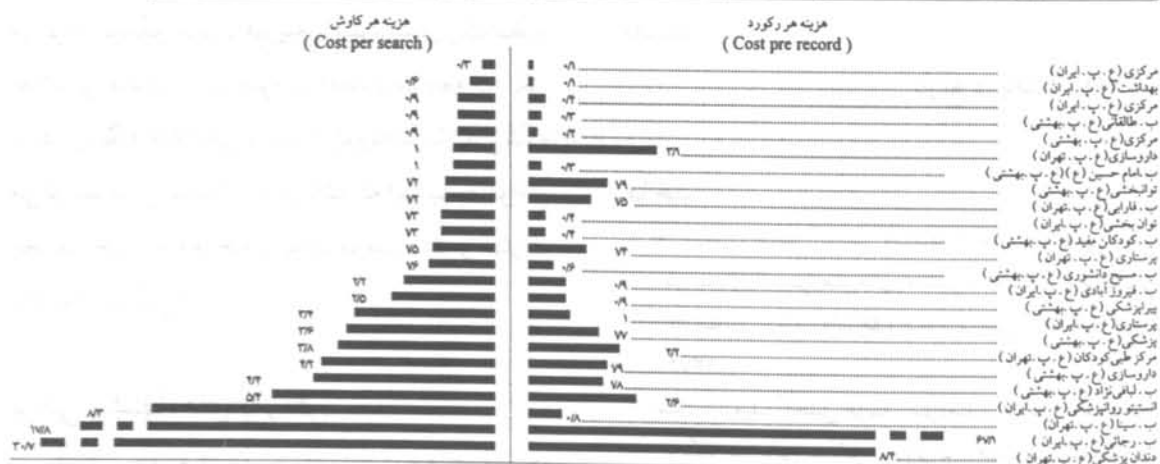
هزینه هر کاوش

کاوش بهترین هزینه - سودمندی خدمات مدلاین را به خود اختصاص داده است و کتابخانه‌های دانشکده بهداشت و مرکزی دانشگاه علوم پزشکی تهران در رده‌های دوم و سوم قرار دارند. کتابخانه دانشکده دندانپزشکی دانشگاه تهران با صرف ۵۶۵,۴۲۷ ریال هزینه برای هر بار کاوش از مدلاین در انتهای جدول قرار دارد و کمترین هزینه - سودمندی را در این خصوص داراست.

براساس داده‌های جدول ۱ و ۲ هزینه هر کاوش از پایگاه مدلاین یک بار بدون در نظر گرفتن بهای دریافتی از مراجعان و یک بار با در نظر داشتن این عامل محاسبه شد. همچنین با استفاده از یافته‌های این پژوهش، هزینه هر رکورد بازبایی شده از پایگاه مدلاین نیز محاسبه شد (جدول ۳ و نمودار ۱). کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران با صرف ۴,۷۳۵ ریال هزینه برای هر

جدول ۳. رده‌بندی هزینه - سودمندی خدمات مدلاین در کتابخانه‌های مورد تحقیق براساس "هزینه هر کاوش" و "هزینه هر کاوش منهای وجه دریافتی از مراجعان" و "هزینه هر رکورد بازبایی شده"

رتبه	هزینه هر کاوش Cost-Per-Search	هزینه هر کاوش منهای بهای دریافتی	هزینه هر رکورد Cost-Per-Record
	کتابخانه	کتابخانه	کتابخانه
	ریال	ریال	ریال
اول	مرکزی - ایران	مرکزی - ایران	بهداشت - تهران
دوم	بهداشت - تهران	ب. امام حسین	مرکزی - ایران
سوم	مرکزی - تهران	بهداشت - تهران	مرکزی - بهشتی
چهارم	ب. طالقانی	داروسازی - تهران	ب. امام حسین
پنجم	مرکزی - بهشتی	مرکزی - تهران	ب. طالقانی
ششم	داروسازی - تهران	مرکزی - بهشتی	ب. کودکان مفید
هفتم	ب. امام حسین (ع)	ب. طالقانی	توانبخشی - ایران
نهم	ب. فارابی	توانبخشی - تهران	ب. مسیح دانشوری
دهم	توانبخشی - ایران	ب. مفید	ب. سینا
یازدهم	ب. کودکان مفید	ب. فارابی	پیراپزشکی - بهشتی
دوازدهم	پرستاری - تهران	پرستاری - تهران	پیراپزشکی - بهشتی
سیزدهم	ب. مسیح دانشوری	ب. مسیح دانشوری	پرستاری - ایران
چهاردهم	ب. فیروزآبادی	ب. فیروزآبادی	پرستاری - تهران
پانزدهم	پیراپزشکی - بهشتی	پیراپزشکی - بهشتی	ب. فارابی
شانزدهم	پرستاری - ایران	پرستاری - ایران	پزشکی - بهشتی
هفدهم	پزشکی - ایران	پزشکی - بهشتی	ب. لبافی نژاد
هجدهم	مرکز طبی کودکان	مرکز طبی کودکان	توانبخشی - بهشتی
نوزدهم	داروسازی - بهشتی	داروسازی - بهشتی	داروسازی - بهشتی
بیستم	ب. لبافی نژاد	ب. لبافی نژاد	مرکز طبی کودکان
بیست و یکم	انستیتوروانپزشکی	انستیتو روانپزشکی	انستیتوروانپزشکی
بیست و دوم	ب. سینا	ب. سینا	داروسازی - تهران
بیست و سوم	ب. شهید رجائی	ب. شهید رجائی	دندانپزشکی - تهران
بیست و چهارم	دندانپزشکی - تهران	دندانپزشکی - تهران	ب. شهید رجایی

نمودار ۱. درصد فراوانی هزینه - سودمندی خدمات مدلاین در کتابخانه‌های مورد تحقیق براساس هزینه تمام شده هر کاوش و هزینه تمام شده هر رکورد بازبایی شده (مرتب شده براساس هزینه هر کاوش)

نتیجه گیری

نتایج نشان می‌دهد که کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی ایران دارای کمترین هزینه برای هر کاوش از پایگاه مدلاین بر روی لوح فشرده است و این در حالی است که کتابخانه مذکور دارای بالاترین هزینه‌های مرتبط با خدمات مدلاین است، این مطلب نشان دهنده این است که تنها بالاتر بودن هزینه‌ها، دلیل کاهش میزان هزینه - سودمندی یک خدمت اطلاعاتی نیست و عامل مهم‌تری که می‌تواند هزینه‌ها را جبران کند، میزان استفاده از این خدمات است.

همچنین میزان بهای دریافتی از مراجعان می‌تواند به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر هزینه - سودمندی خدمات اطلاع‌رسانی تأثیر بگذارد. این مطلب به‌ویژه در مورد مراکز غیردولتی حائز اهمیت است. چنانچه به‌جای تعداد کاوش‌ها، تعداد رکوردهای بازیابی شده را ملاک قرار دهیم در این صورت کمترین هزینه هر رکورد مربوط به دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران خواهد بود (۱۳۵ ریال برای هر کاوش) و کتابخانه‌های مرکزی ایران و شهید بهشتی در رده‌های بعد قرار می‌گیرند. هزینه هر رکورد بازیابی شده همچنین می‌تواند بیانگر میزان هزینه - سودمندی یک نظام اطلاعاتی باشد. در این صورت دفعات مراجعه به یک پایگاه یا نظام اطلاعاتی و تعداد رکوردهای بازیابی شده می‌توانند عامل تعیین‌کننده‌ای باشد که این نیز به عوامل مختلفی چون عام و خاص بودن موضوعات و مهارت کاوشگر بستگی دارد.

برخی پیشنهادهای پژوهش

۱. با توجه به هزینه نسبتاً زیاد لوح‌های فشرده مدلاین و وجود پایگاه‌های فراوان در موضوعات

مختلف، پیشنهاد می‌شود در کتابخانه‌هایی که امکان استفاده از پایگاه‌های اختصاصی‌تر وجود دارد، پایگاه مدلاین خریداری نشود.

۲. از آنجا که هزینه‌های خدمات مدلاین تقریباً غیرقابل اجتناب هستند، پیشنهاد می‌شود با تمهیدات گوناگون میزان استفاده از این خدمات افزایش یابد تا هزینه - سودمندی این خدمات بهبود یابد. آموزش مراجعان و فراهم‌سازی امکان کاوش بی‌واسطه و نیز استفاده از کتابداران مجرب برای تصدی کاوش‌ها از جمله این اقدامات است.

سخن آخر

لنکستر^۱ معتقد است سنجش دقیق هزینه - سودمندی ناممکن است. این امر ناشی از تعدد عوامل محسوس و نامحسوس مؤثر در ارائه یک خدمت یا تولید یک کالا است (۲۴۹:۵). در این تحقیق نیز اصراری بر حقیقی بودن ارقام ذکر شده نیست، اما چون از نظر پژوهش و عوامل مؤثر بر هزینه - سودمندی در مورد تمام مراکز، یکسان عمل شده است، لذا می‌توان نسبت‌ها و رتبه‌بندی‌های پژوهش حاضر را معتبر دانست.

تاریخ دریافت: ۷۹/۲/۱۰

مآخذ

۱. آقا عباسی، بدالله. "بررسی استفاده از نظام اطلاعاتی دیالوگ در سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ۱۳۷۴.

۲. اسدی، سعید. "تحلیل هزینه - سودمندی بازیابی اطلاعات از پایگاه اطلاعاتی مدلاین بر روی لوح فشرده در کتابخانه‌های

۵. دلیلی، حمید. فهرستگان دیسک‌های نوین در مراکز آموزشی و تحقیقاتی ایران. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۷۵.

6. Lancaster, F.W. "Evaluation and Testing of Information Retrieval Systems". *Encyclopedia of Library And Information Science (ELIS)*. Vol.8, PP.245-249.
7. Mitchell, B.J. Tanis, N.E. & Jaffee, J. Cost Analysis of Library Functions: A Total System Approach. Greenwich: JAI, 1974.

وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران، تهران و شهید بهشتی. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۸).

۳. اکبری‌نژاد موسوی، سعید. "بررسی استفاده از سیستم کواستل در ایران (با تاکید بر سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران)". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران، ۱۳۷۴.

۴. اورنگیان، آذر. "ارزشیابی هزینه - سودمندی خدمات اطلاعاتی پیوسته (online) در سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران و مشترکین آن، سال ۱۳۷۴". پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۵.

مترجمان پیوسته!

در جستجوهای اینترنتی گاهی مطالبی را می‌یابیم که زبان آن را نمی‌دانیم. سایت‌های بسیاری در پهنه اینترنت امکان ترجمه را فراهم آورده‌اند. کافی است شما مطلب مورد نظرتان را کپی کرده و به یکی از این سایت‌ها منتقل کنید، به راحتی ترجمه انجام خواهد شد. البته می‌دانیم که ترجمه ماشینی هیچ‌گاه از دقت لازم برخوردار نیست. ذیلاً آدرس بعضی از این سایت‌ها آورده می‌شود. در این سایت‌ها امکان ترجمه به زبان‌های انگلیسی، فرانسوی، ایتالیایی، آلمانی، روسی، سوئدی، صربی و ترکی و... فراهم آمده است. این امکان دو سویه است.

<http://babelfish.altavista.com/>

<http://www.freetranslation.com/>

<http://www.systransoft.com/>

<http://www.translate.ru/>

<http://www.tranexp.com:2000/InterTran.>